

Відгук
отримано
05.05.2021р.
Голова спеціалізованої
вченої ради ДФ 26.133.010
доктору філологічних наук,
професору Бровко О. О.

Голові разової спеціалізованої
вченої ради
ДФ 26.133.010 у
Київському університеті
імені Бориса Грінченка
доктору філологічних наук,
професору
Київського університету
імені Бориса Грінченка
Бровко Олені Олександрівні

ВІДГУК

офіційного опонента **Прушковської Ірини Віталіївни**, доктора
філологічних наук, доцента, професора кафедри іноземних мов Інституту
міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка на дисертаційну роботу
**Семіха Кая «Місто як міф в українській і турецькій прозі доби постмодерну:
особливості авторських та національних репрезентацій»**,

подану на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності
035 «Філологія» галузі знань 03 Гуманітарні науки

Дисертація Семіха Кая, подана на здобуття наукового ступеня доктора
філософії, присвячена дослідженню цікавої і недостатньо розробленої в Україні
та за її межами проблематиці авторських та національних репрезентацій міста-
міфу та порівняльного аналізу турецької та української літератур.

Актуальність теми дослідження. Існуюча криза «європоцентричного»
світосприйняття сприяла підвищенню інтересу до Сходу, зокрема до Туреччини,
літературний процес якої багато в чому збігається з українським, має чимало
точок перетину і разом з тим багато притаманних кожній з літератур
особливостей, враховуючи відмінність культурологічного компонента. Розробка
концептуальних засад міста як соціокультурного феномена, введення поняття
«міський текст», існування урбаністичного художнього образу як реалії
міського буття активізували напрацювання в напрямку пошуку ідентичностей
на осі діалоговій осі Схід-Захід. Тому тема дисертаційної роботи «Місто як міф
в українській і турецькій прозі доби постмодерну: особливості авторських та

національних репрезентацій» набирає важливості і є актуальною, що підтверджується її ґрунтовним теоретичним, методологічним та емпіричним наповненням, впровадженням результатів в освітній процес українських закладів вищої освіти, а також апробацією на вітчизняних, зарубіжних наукових заходах.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Обґрунтованість наукових положень та висновків, сформульованих в дисертації, забезпечується комплексним використанням загальнонаукових принципів і питомих філологічних методів літературного компаративізму. Вони базуються на використанні загальнонавчаних методів дослідження, таких як: історико-літературний, порівняльно-типологічний, типологічний, герменевтичний, структурно-семіотичний, архетипно-міфологічний, інтертекстуальний, імагологічний.

Достовірність та новизна наукових положень і висновків дисертації Семіха Кая забезпечені досягненням мети та виконанням визначених ним наукових завдань. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів з вісьма підрозділами, висновків, списку використаної літератури (310 позицій, з яких 33 – турецькою мовою, 19- англійською, декілька німецькою та польською мовами) і додатку, який включає в собі список опублікованих праць за темою дисертації та відомості про апробацію результатів дисертації (Київ, Одеса, Харків, Запоріжжя, Херсон, Острог, Будапешт). Така структура праці є обґрунтованою і дозволила дисертанту висвітлити завдання, які концептуально визначені у вступі.

У першому аналітичному розділі дисертант розглядає урбаністичний художній простір української та турецької літератур, звертає окрему увагу на формування та особливості урбаністичного дискурсу, теоретично глибоко обґрунтовує функціонування міста як міфу. Необхідно відзначити другий підрозділ, в якому максимально широко представлена інформація стосовно функціонування образу Стамбула від самого початку до сьогодення, представлений матеріал видається всеохоплюючим, адже долучені більшість

вагомих в Туреччині праць стосовно цього питання (розділ 1.2, стор. 57-80). Компаративістичний підхід до вивчення питання художнього урбанізму дозволив визначити схожі тенденції в українській та турецькій прозі. Детальне дослідження саме сучасного етапу формування художньої урбаністики в представленій дисертації має важливе значення для визначення етапів розвитку турецьких літературних напрямків у порівнянні зі світовою літературою (стор. 51-53). Адже, маючи міцну османську традиційну основу, турецька література у ХІХ – першій половині ХХ ст. активно надолужувала те, чого вже давно досягла європейська література, проходила певні етапи із запізненням і у пришвидченому темпі. А дослідження Семіха Кая доводить, що турецька література увійшла у постмодернізм майже одночасно з багатьма іншими літературами, зокрема з українською.

Фокус уваги у другому розділі зосереджено на особливостях авторських репрезентацій міфопоетики хронотопу в українській та турецькій міській прозі. Професійно порівнюються твори О. Памука із О. Ільченка, в яких поєднуються кілька жанрово-сюжетних моделей. Містом-міфом, містом-палімпсестом виступають у дисертації С. Кая Київ та Стамбул, Стамбул і Львів – містами-лабіринтами зі своїми субсвітами: реальними, метафоричними та ірреальними (стор. 84-86). Дисертант окремо відзначає у проаналізованих українських та турецьких творах опозицію «центр-провінція», яка протягом років змінювала притаманні їй риси і наповнювалася різним смислом в різних культурологічних площинах. Виділяючи відмінні ідейні установки у текстах авторів різних культур (української та турецької), автор дисертації виділяє спільну стратегією письменників у формуванні сакрального простору, а саме включення у «текст міста» інших «текстів» (стор. 85). Таке спостереження дисертанта значно розширює компаративістичні дослідження літератур країн-сусідок.

Міфокультурному герою присвячено третій розділ дисертації С. Кая. Типологія Дж. Кемпбелла чудово корелює із аналізом кожного окремого протагоніста представлених в роботі українських та турецького авторів (стор. 174). Безперечно, звернення до Памукових героїв значно розширює кордони світосприйняття й компаративного аналізу, адже саме герої турецьких романів

переживають складну кризу самоідентифікації, причому ця криза триває вже більше 100 років, а її оприявлення і досі на часі. Так, як зазначає дисертант, у О. Памука представлено широкий діапазон інваріантів ініціації (у «Білій фортеці» пошук відповіді на питання «Чому я – це я?»; у романі «Мене називають Червоний» – пошук себе як митця, який намагається пізнати культуру Заходу, не втративши Схід (стор. 176); у «Чорній книзі» пошук кохання як основоположного почуття для існування). На окрему увагу заслуговують проведені автором дисертації паралелі між романом «Мальва Ланда» Ю. Винничука й «Чорною книгою» О. Памука, між «Живим звуком» А. Кокотюхи і «Снігом» О. Памука. Цікавим видається висновок дисертанта про змозгу українських та турецького авторів створити універсальні моделі існування сучасної людини міста (стор. 226).

До кожного з трьох розділів зроблено розлогі, повністю вичерпні висновки, перелік статей до кожного з розділів дисертації вкотре доводить, що робота була апробована макисмально багатосторонньо.

Наукова новизна одержаних результатів. Наукова новизна одержаних результатів не викликає сумнівів, адже вперше в сучасному літературознавстві здійснене компаративне дослідження української і турецької прози кінця ХХ – початку ХХІ ст. з проєкції відтворення образу міста як міфу; узагальнено й осмислено поняття «міфологія міста», «міський міфопростір», «міський міфочас», «людина міста як міфогерой», окреслено національну специфіку художньої рецепції образу міста в сучасному турецькому й українському романі, проаналізовано художні моделі міста в турецькій та українській прозі доби постмодерну, визначено їхню специфіку як варіантів індивідуально-авторських та національних репрезентацій, досліджено роль текстів національної і світової культури у формуванні авторських репрезентацій образу міста як міфу.

Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Джерельною базою дисертації стали п'ять творів турецького автора – Орхана Памука, а саме «Біла фортеця», «Сніг», «Мовчазний дім», «Мене називають Червоний», «Біла фортеця», а

також твори українських авторів, таких як Ю. Винничук, В. Даниленко, О. Льченко, А. Кокотюха. Отримані результати дисертаційної роботи висвітлено у 10 наукових публікаціях за темою дисертації, з них 10 одноосібні: 4 статті в наукових фахових виданнях України, 1 стаття в періодичному науковому виданні іншої держави, яка входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та Європейського Союзу, 5 статей – у збірниках апробаційного характеру. Таким чином, публікації дисертанта за темою дослідження за кількістю та обсягом відповідають встановленим вимогам.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що положення і висновки дисертаційного дослідження можуть бути використані у подальших наукових дослідженнях з компаративістики, зарубіжної літератури.

Зауваження та дискусійні положення до дисертації

У цілому слід відзначити високий науковий рівень розробок здобувача в результаті проведених досліджень, обґрунтованість отриманих результатів та вказати на певні дискусійні положення, зауваження до роботи та деякі упущення, які стосуються в основному необхідності уточнення ряду її положень під час захисту, зокрема:

1. У дисертації не враховані напрацювання турецької компаративістичної школи, представлення якої помітно б розширило перелік праць, у яких сформульовано основні засади сучасного порівняльного літературознавства (стор. 24 дисертації). Поза увагою дослідника опинилися монографії турецьких компаративістів, а саме: Гюрсель Айтач (дослідження якої були представлені в Україні ще 2012 р. у антології «Захід-Схід: основні тенденції розвитку порівняльного літературознавства»), Каміля Айдина («Порівняльне літературознавство – сприйняття постмодернізму», 1999 р.), Інджі Енгінюна («Порівняльне літературознавство», 1992 р.), Кефелі Емель («Дослідження порівняльного літературознавства», 2000 р.).

2. Враховуючи специфіку теми дисертації, варто було б долучити більшу кількість турецьких літературних досліджень з урбаністичного питання. Приміром, праці Кьоксала Алвера («Символ міста» (2012 р., «Район:

соціальний і територіальний портрет» (2013 р.), «Соціологія міста» (2012 р.)), могли збагатити палітру аналітичних стратегій дослідження.

3. У джерельній базі дисертації не вистачає, на наш погляд творів Орхана Памука турецькою мовою, адже не існує ідеальних перекладів художнього слова, і будь-яка неточність чи доместикація оригіналу може вплинути на його сприйняття реципієнтом.

4. Подекуди зустрічаються неточності у передачі турецьких імен та прізвищ українською мовою (А.Х. Танпинар – Танпінар (стор. 49-50-51)).

Загальна оцінка дисертації. Проте зауваження, що висловлені вище, мають дискусійний характер, через що не зменшують наукову новизну, теоретичну та практичну значущість дисертаційної роботи, що рецензується. З аналізу тексту дисертації офіційним опонентом вбачається **дотримання здобувачем вимог академічної доброчесності** в повному обсязі.

Дисертація «**«Місто як міф в українській і турецькій прозі доби постмодерну: особливості авторських та національних репрезентацій»** є завершеною науковою працею, в якій її автором, Семіхом Кая, отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності розв'язують конкретне наукове завдання. Дисертаційна робота Семіха Кая відповідає порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 167 від 6 березня 2019 р. (зі змінами) та наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 р. (зі змінами), а її автор, Семіх Кая, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія галузь знань 03 Гуманітарні науки.

Доктор філологічних наук, доцент,
професор кафедри іноземних мов
Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

І.В. Грещковська

«19» квітня 2021 р.